

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गिरीश चन्द्र लाल
माननीय न्यायाधीश श्री चोलेन्द्र शमशेर ज.व.रा.
फैसला

०७०-CR-०७९२

मुद्दा - कर्तव्य ज्यान।

देउप्रसाद लिम्बुको जाहेरीले नेपाल सरकार.....१ पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

ताप्लेजुङ जिल्ला खेजेनिम गा.वि.स. वडा नं ८ बस्ने नरबहादुरको छोरा
राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो.....१ विपक्षी
प्रतिवादी

०७०-CR-०९४५

ताप्लेजुङ जिल्ला खेजेनिम गा.वि.स. वडा नं ८ घर भई हाल कारागार कार्यालय
ताप्लेजुङमा थुनामा बस्ने राजेन्द्रप्रसादको छोरा पुस्कर अन्छडवो लिम्बु.....१ पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

देउप्रसाद लिम्बुको जाहेरीले नेपाल सरकार.....१ विपक्षी
वादी

०७०-CR-०९४३

ताप्लेजुङ जिल्ला खेजेनिम गा.वि.स. वडा नं ८ घर भई हाल कारागार कार्यालय
ताप्लेजुङमा थुनामा बस्ने राजेन्द्रप्रसादको छोरा गोकर्ण अन्छडवो लिम्बु.....१ पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

देउप्रसाद लिम्बुको जाहेरीले नेपाल सरकार.....१ विपक्षी
वादी

शुरू तहमा फैसला गर्नेः माननीय न्यायाधीश श्री पशुपती आचार्य
ताप्लेजुङ जिल्ला अदालत

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्नेः माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय

माननीय न्यायाधीश श्री उदयप्रकाश चापागाई

पुनरावेदन अदालत ईलाम

पुनरावेदन अदालत ईलामको मिति २०७०।२।२८ को फैसला उपर न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा ९ बमोजिम यस अदालतमा दायर भई निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको सङ्क्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार रहेको छः-

ताप्लेजुङ जिल्ला खेजेनिम गा.वि.स.वडा नं. ८ स्थित पूर्व प्रेम अन्छडवोको घर, पश्चिम मोतीलाल अन्छडवोको घर, उत्तर नाम्लोकदेखि सिवा जाने बाटो, दक्षिण जयबहादुर अन्छडवोको घर यति ४ किल्लाभिन्न मोतीलाल अन्छडवोको मकैवारीमा पुष्कर लिम्बु र भवानी लिम्बुबीच झगडा भएको स्थानमा रगतका छिटा तथा रगतपक्ष अवस्थामा मकैका बोटहरू देखिएको र घटनास्थलबाट रूमाल, रातो कलरको माक्स, ज्याकेटको खोल, भरूवा बन्दुकमा प्रयोग हुने केही बारूद र रगत लागेको बासको भाटा समेत वरामद भएको ठीक साँचो छ भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल मुचुल्का।

जिल्ला ताप्लेजुङ खेजेनिम ८ र ९ को सिमानामा पर्ने ढिङ्गे खोलास्थित पूर्वमा चाखु जाने बाटो, पश्चिममा सिरिसे भीर, उत्तर नाम्लोक भिर, दक्षिण पुरानो देवीस्थान यति ४ किल्लाभिन्न रहेको ढिङ्गे खोलामा पूर्व टाउको, पश्चिम खुट्टा भई दायाँ खुट्टा अर्ध खुम्चिएको, बायाँ खुट्टा पुरै खुम्चिएको, दुबै हात अर्ध खुम्चिएको, उत्तर मोहडा भई कोल्टे अवस्थामा अनुहार पानीमा डुबेको, बायाँ कानको लोती छिनेको, बायाँ खुट्टाको घुँडा तथा पैताला पिल्सिएको, दाहिने हातको पाखुरामा डाम रहेको, टाउकोमा ४ इन्च लामो काटिएको र दायाँ हातको कान्छी औंलासमेत ४ वटा औंला काटी हड्डी छिनेको अवस्थामा मृतक भवानी लिम्बुको लाश फेला परेको भन्ने समेत व्यहोराको घटनास्थल/ लाश जाँच मुचुल्का।

मिति २०६८।२।१४ गते प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो, सूर्यप्रसाद अन्छडवो, गोकर्ण लिम्बु, पुष्कर अन्छडवो लिम्बु र अन्य नचिनेका ५ जना समेतले धारिलो खुकुरी

प्रहार गरी तथा लखेटी मेरो छोरा भुवानीप्रसाद लिम्बुलाई कर्तव्य गरी मारी भिरबाट फाली दिएको भन्ने कुरा महाशेर लिम्बु र प्रदीप लिम्बु लगायतका मानिसहरूले देखी मलाई खबर गरेपछि वारदातस्थलमा म लगायत गाउँले समेत गई हेर्दा छोरालाई मृत अवस्थामा फेला पारेकाले उल्लिखित प्रतिवादीहरू र नचिनेका अन्य ५ जना समेतलाई खोजतलास गरी कारवाही गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले देऊप्रसाद लिम्बुले जिल्ला प्रहरी कार्यालय ताप्लेजुङमा दिएको जाहेरी दरखास्त।

मृतक भुवानीप्रसाद लिम्बुको टाउकोमा चोट लागि रगत जमेको कारण मुत्यु भएको भन्ने समेत व्यहोराको जिल्ला अस्पताल, ताप्लेजुङको शव परीक्षण प्रतिवेदन।

मिति २०६८।२।१४ गते बिहानदेखि प्रतिमानको छोरा विरबहादुर लिम्बुको विवाहमा म, पुस्कर, सूर्यप्रसाद र राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो समेत काम धन्दा गरी रहेको थियौं। विवाहमा दिलकुमार साम्रा पनि आएका थिए। सूर्यप्रसाद र दिलकुमार साम्राबीच तास खेल्दा भएको विवाद तथा दिलकुमारले भोजको मासु चोरी गरी खाएको कुरा मानबहादुरले थाहा पाई मानबहादुरले त्यसो नगर्न भन्दा मानबहादुरलाई कुट्न खोजेको रीसमा मैले निजलाई एक लात्ती र झापट हानेको थिएँ। त्यसपछि निजले म समेतलाई धम्की दिई सावादिनेका १२/१५ जना केटाहरूलाई बोलाई ल्याएपछि झगडा हुने सम्भावना देखी हामी मोतीलाल अन्छडवोको घरमा गयौं। त्यहाँ प्रतिवादी सूर्यप्रसादसमेतका व्यक्तिहरू तास खेलिरहेको थिए। हामी दुईजना पनि तास खेलेको हेरेर बसिरहेको अवस्थामा मोतीलालको घर घेराहाली दिलकुमारले बन्दुक ताकेका थिए। प्रतिवादी पुस्करले सो बन्दुक धकेली ढोका लगाएपछि ढुंगा मुडा प्रहार हुन थाल्यो। त्यसपछि सूर्यप्रसादले ढोकाको आग्लो र बाँसको कचेट हातमा लिई बाहिर निस्किएका थिए।

पुस्कर लिम्बु ढोका बाहिर निस्कदै गर्दा निजलाई ढुंगाले लाग्यो। सोही बेला राजेन्द्रप्रसाद आई पुगे। दिलकुमार साम्राले भरूवा बन्दुक फायर गर्दा राजेन्द्रप्रसादको तालुमा लागी कपाल डढेपछि पुनः विवाह घरमा नै फर्किए। त्यहाँ मानिसहरू भागाभाग गर्न थाले। मोतीलालको सुगुरको खोर छेउमा भुवानीप्रसाद लिम्बुले पुस्करलाई आक्रमण गरेपछि सूर्यप्रसादले हान ठोक भनेकाले मैले खुकुरी प्रहार गर्दा निज भुवानी भागेपछि

हामीले लखेट्दै गई मकैबारीमा मैले खुकुरीले प्रहार गर्दा बायाँ हातमा लाग्यो । पुस्कर लिम्बुले बामफोक प्रहार गर्दा टाउकोमा लागेको चोटको कारण रन्थनिदै गई खोलामा पुगेपछि मृतकको मृत्यु भएको हो। घटनामा म, गोकर्ण, पुस्कार र सूर्यप्रसाद अन्छडवो संलग्न छौं । वारदातमा सूर्यप्रसादले भाटा बोकेका थिए । मैले खुकुरी प्रहार गरेको हुँ । उक्त खुकुरी घरको भित्र पूर्व पट्टिको दलिनमा राखेको छु । राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो वारदातमा संलग्न छैनन् भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान ।

वारदातको दिन मोतिलालको घरमा सूर्यप्रसाद अन्छडवो समेत तास खेलिरहेकाले हामीहरू हेरेर बसिरहेका थियौं । सूर्यप्रसाद र दिलकुमार साम्रा बीच पुरानो विवाद भएको र विवाहको मासु चोरी दिलकुमारले खाएको कारण मानबहादुरसँग हात हालहाल भएको थियो। त्यस समयमा दिलकुमारलाई गोकर्ण अन्छडवोले एक थप्पड र एक लात्ति हानेका थिए । पछि राति मृतक, दिलकुमार साम्रा लगायतले मोतिलालको घर घेरा हाली दिलकुमारले भरूवा बन्दुक ताकेपछि मैले ढोका लगाई भित्र बसे । जताततैबाट ढुंगा मुडा हुन थालेपछि सूर्यप्रसाद ढोका खोली आग्लो र बासको कचेट लिई घेराहाली बसेका मानिसहरूलाई लखेट्दै हान ठोक भन्दै बाहिर निस्किएपछि म समेत बाहिर निस्कनासाथ मेरो ओठमा ढुंगाले लाग्यो। दिलकुमार र उसको समूहसँग वादविवाद हुँदै गर्दा बुवा राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले झगडा नगर्न सम्झाउँदै गर्दा अचानक पड्केको बन्दुकको बारूदले मेरो बुवाको तालुमा लागी कपाल डढेपछि बुवा भाग्नु भयो। सबै भागेकाले म पनि भाग्नै जाँदा मोतिलालको सुगुरको खोर छेउमा मृतकले मेरो टाउकोमा खुकुरीले प्रहार गरेर मकैबारीमा फाल हानेपछि म र गोकर्णले भुवानीलाई मकैबारीमा लखेट्दै लागी खुकुरी र बामफोकले काट्दा निजको टाउँकोमा चोट लागी मृत्यु भएको हो। वारदातमा प्रयोग भएको बामफोक मैले म सुत्ने खाटको सिरानतर्फको भित्तामा राखेको छु । राजेन्द्रप्रसादको घटनामा कुनै संलग्नता छैन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान ।

वारदातको दिन गाउले विरबहादुर लिम्बुको विवाह भएको हुँदा विहानैदेखि विवाह घरमा आएका पाहुनाहरूलाई खानपान गराउने काममा थिए । दिउँसो को को झगडा गरे थाहा भएन । राति नाचगान हेरी बसी रहेको अवस्थामा २४:०० बजेको समयमा पदमसुन्दर लिम्बुले मोतीलालको घरमा तपाईंका छोराहरू झगडा गरिरहेको छन भनेकाले म घटनास्थलमा पुग्दा सूर्यप्रसाद हातमा बासका भाटा लिई हान-हान भन्दै थिए । मैले झैझगडा गर्नु हुँदैन भन्दै गर्दा भरूवा बन्दुक पड्कियो । बन्दुकको बारूदले मेरो तालु तथा कपाल डढी म घाइते भए । म तत्काल विवाह घरमा आई पुनः मोतीलालको घरमा जाँदा छोरा पुस्करलाई रगतपच्छे अवस्थामा देखी उपचार गराउन लगें । वारदातको सम्बन्धमा तत्काल मलाई थाहा थिएन । पछि बुझ्दा सूर्यप्रसादले हान ठोक भने पछि पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले खुकुरी, वामफोकले प्रहार गरेको थाहा पाएँ । वारदातमा मेरो कुनै संलग्नता छैन भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष गरेको बयान ।

भीमबहादुर लिम्बुको घरमा खानतलासी गर्दा वारदातमा प्रयोग भएको खुकुरी फेला परेन । राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोको घरबाट वारदातमा प्रयोग गरी लुकाई छिपाई राखेको दापसहितको वामफोक वरामद गरेको भन्ने समेत व्यहोराको वरामदी खानतलासी मुचुल्का ।

अनुसन्धानको सिलसिलामा वरामद भै आएको वामफोक मेरो हो । मैले देखाएबमोजिम वरामद भएको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले गरेको सनाखत कागज ।

वारदातको राति २४:०० बजेको समयमा मोतीलाल लिम्बुको घरमा होहल्ला भएको सुनी जाँदा प्रतिवादी सूर्यप्रसाद अन्छडवोले सावादिनेहरूलाई काटी दे भनी आदेश दिदै गर्दा अर्का प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद पनि सोहि ठाँउमा थिए । पछि राजेन्द्रप्रसादले पनि हान भनी आदेश गरेका हुन । प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले भुवानी लिम्बुलाई मोतीलालको सुँगुरको खोरमा धारिलो हतियारले काटी मकै बारीतर्फ लखेट्दै गरेको देखी छुट्टयाउने प्रयास गर्दा हान ठोक भनेपछि हामी फुपु/दिदीको घरमा गई सुत्थौ ।

प्रतिवादीहरू सूर्यप्रसाद र राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोको आदेशले प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले धारिलो हतियारले काटी मकैबारीतर्फ लखेट्दै लगेको हामीले प्रत्यक्ष रूपमा देखेको हो । प्रतिवादीहरूको कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएकोमा हामीलाई पूर्ण विश्वास लाग्छ भन्ने समेत एकै व्यहोराको महाशेर र प्रदीप लिम्बुले मौकामा गरेको घटना विवरण कागज ।

वारदातको दिन राति २४:०० बजे म मोतीलाल अन्छडवोको घरमा थिएँ । उक्त दिन वीरबहादुर लिम्बुको विवाह थियो । म बेलुकी १७:०० बजे विवाह घरमा आएँ । दिउसो मेरो दाजु दिलकुमारले मासु चोरी खाएको भनेर गोकर्ण अन्छडवोले कुटपीट गरेको भन्ने सुनेको हुँ । राति २४:०० बजेको समयमा सावादिने साथीहरू पनि आईपुगे । त्यसपछि मेरो दाजु र सावादिने केटाहरूबीच के सल्लाह भयो मलाई थाहा भएन । पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवो विवाह घरबाट निस्किएर मोतीलालको घरतर्फ गएपछि दाजु दिलकुमार लगायत सावादिने केटाहरू पनि त्यतै गए । म पनि पछिपछि मोतीलालको घरमा पुग्दा झगडा शुरू भई सकेको रहेछ । बन्दुक पड्केको आवाज आयो । दाजु हातमा बन्दुक बोकी मकैबारीमा हामफालेको देखेँ । त्यसपछि जताततै ढुंगाहरू बर्सन थाले । पछि सूर्यप्रसाद र राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले हान-हान भनेको सुनेँ । रातको समयमा मकैबारीमा कसले कसलाई काट्यो मैले देखिन । पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले धारिलो हतियारले म र भवानी लिम्बुलाई काटी घाइते बनाएँ भनी दाजुले भेलिपल्ट भन्दा थाहा पाएको हुँ । प्रतिवादीहरू सूर्यप्रसाद र राजेन्द्रप्रसादको आदेशमा अन्य प्रतिवादीहरू गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोले भवानी लिम्बुलाई धारिलो हतियारले प्रहार गरी मारी खोलामा लगे फालेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ भन्ने समेत व्यहोराको नारद साम्राले मौकामा गरेको कागज ।

मिति २०६८।२।१४ गते छिमेकी प्रतिमानको छोराको विवाह थियो । राति २४:०० बजे बन्दुक पड्किएको आवाजले म निद्राबाट व्युझँदा राजेन्द्रप्रसाद र सूर्यप्रसाद अन्छडवोले किन झगडा गरेको भनी कराएको सुनी बाहिर आउँदा दिलकुमार साम्राले हातमा भरुवा बन्दुक बोकी मकैबारीतर्फ फाल हानेको मैले देखेको हो । मृतक भवानी लिम्बु मेरै आँगनमा उभिरहेका थिए । पुस्करलाई सिकुवामा ढुंगाले लागी निज घाइते

भएको वेला भुवानी लिम्बुले निजको टाउकोमा खुकुरीले प्रहार गर्नासाथ गोकर्ण अन्छडवोले भुवानीलाई खुकुरीले प्रहार गरे। त्यसपछि सबैजना मकैबारीमा झरी हानाहान गर्दा ऐया भनेको मैले सुने । रातको समयमा को को हो चित्र सकिन। दिउसो तास खेलेको एवं मासु चोरेको विषयमा विवाद भएको कारण प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले भुवानी लिम्बुलाई धारिलो हतियारले प्रहार गरी घाइते बनाएका कारण सोही चोट पीरबाट निजको मृत्यु भएको हो । प्रतिवादीहरू राजेन्द्रप्रसाद र सूर्यप्रसाद अन्छडवोको घटनामा संलग्नता भए पनि निजहरूले धारिलो हतियारले प्रहार गरेनन् भन्ने समेत व्यहोराको मोतीलाल अन्छडवोले मौकामा गरेको कागज।

मिति २०६८।२।१४ गते मेरो भाइको विवाह थियो । विवाहमा आएका दिलकुमार साम्राले दिउसो मासु चोरी खाएको विषयमा विवाद भई गोकर्ण अन्छडवोले दिलकुमारलाई एक लात्ती हानेपछि झगडा शुरू भयो । मैले सबैलाई सम्झाई बुझाई गरे पछि झगडा शान्त भयो । पछि दिलकुमारले अन्य मानिसहरूलाई बोलाए पछि झगडा हुने सम्भावना देखी मैले गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोलाई घर जाउ भनेको थिएँ। निजहरू मोतीलालको घरमा गएपछि दिलकुमारले सावादिने साथीहरूलाई लिई त्यसतर्फ गएछन । त्यस पछि मोतीलालको घरमा होहल्ला भयो । बन्दुक पड्किएको आवाज सुनियो। त्यस समयमा म वरादातस्थलमा गईन । पछि जाँदा पुस्कर अन्छडवोलाई घाइते अवस्थामा देखेको हो । पछि बुझ्दा राजेन्द्रप्रसाद र सूर्यप्रसाद अन्छडवोको भनाईमा गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोले धारिलो हतियारले प्रहार गरी भुवानी लिम्बुलाई मारेकोमा पूर्ण विश्वास लाग्छ भन्ने समेत व्यहोराको सन्तकुमार अन्छडवोले मौकामा गरेको कागज।

वारदात पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोको संलग्नतामा भएको हो । प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले वारदातस्थलमा केही भनेको सुनिन भन्ने समेत व्यहोराको रूकमान काम्वाड (लिम्बु) ले मौकामा गरेको घटना विवरण कागज ।

प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद र सूर्यप्रसाद अन्छडवो घटनास्थलमा उपस्थित भई मृतकलाई मार्न बचन दिएपछि प्रतिवादी गोकर्णले खुकुरीले र प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले बामफोकले प्रहार गर्दा मृतकको टाउको र कान लगायत शरीरको यत्रतत्र भागमा लागी सोही चोटको

कारण मृतकको मृत्यु भएको तथ्य प्रतिवादीहरूको अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्षको बयान, घटनास्थल मुचुल्का, घटनास्थल लाश जाँच मुचुल्का र वारदातमा प्रयोग गरेको बामफोक प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले देखाएको स्थानबाट वरामद भएको समेतका प्रमाण कागजबाट पुष्टि भएको हुँदा प्रतिवादीहरू गोकर्ण र पुष्कर अन्छडवो लिम्बुलाई मुलुकी ऐन ज्यानसम्बन्धी महलको १ नं. को कसूरमा ऐ. १३(१) नं. बमोजिम, प्रतिवादीहरू सूर्यप्रसाद र राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो लिम्बुलाई ऐ. १३(४) नं बमोजिम हदैसम्मको कारवाही गरी पाउँ । फरार प्रतिवादी सूर्यप्रसाद अन्छडवोलाई म्याद जारी गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले वादी नेपाल सरकारले ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतमा पेश गरेको अभियोगपत्र ।

महाशेर, प्रदीप लिम्बु, नारद साम्रा, मोतीलाल, सन्तकुमार अन्छडवो र रूकमान काडमाड (लिम्बु) ले मलाई पोल गरी गरेको घटना विवरण कागज झुठा हो । म वारदातमा संलग्न छैन । मैले कर्तव्य गर्नमा बचन दिएको छैन । महाशेर, प्रदीप लिम्बु, जाहेरवाला र नारद साम्रा दिलकुमारको भाई भएको कारण मलाई पोल गरेका हुन । उक्त वारदात मेरो छोरा पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले घटाएको हुँदा मैले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराले प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले अदालतमा गरेको बयान ।

वारदातको समयमा म मोतीलालको घरमा तास खेल्न गएको थिए । उक्त दिन गाउँमा विरबहादुर लिम्बुको विवाह थियो । विवाहमा दिलकुमार साम्रा पनि आएका थिए । निजले दिउसो मासु चोरेर खाएको कुरा मानबहादुरले थाहा पाई किन यसो गरेको भन्दा दिलकुमारले मानबहादुरलाई कुटन खोज्दा सम्झाएका थिएँ । त्यसपछि उ त्यहाँबाट हिडेपछि राति अन्य मानिस समेत लिएर आई राति झगडा गरे । दिलकुमारले बन्दुक तेर्साए । दिलकुमारका मानिसहरूले ढुंगा हान्न थाले । म भाँगेर मोतीलालको सुँगुरको खोरमा लुक्न जाँदा भुवानीप्रसादले हानेको ढुंगाले मेरो मुखमा लाग्यो । म मकैबारी तिर लुक्न गएँ । मृतक भुवानीप्रसादले मकैबारीमा अगाडिबाट छेकी मेरो टाउकोमा खुकुरीले हाने । निजले अर्को पटक पुन मलाई खुकुरी प्रहार गर्न लाग्दा मैले मृतकको हात समाती

खुकुरी खोसे पछि उसले ढुंगाले हान्न थाले। अरू साथीहरूलाई बन्दुक लिएर आउ यसलाई मार्नु पर्दछ भनेकोले आत्मरक्षाको लागि मृतककै खुकुरीले २।३ पटक हाने। रातिको समय अध्यारो भएको कारण के कहाँ लाग्यो थाहा भएन। खुकुरी मैले त्यही फ्यालेको थिए। भोलिपल्ट निजको मृत्यु भएको थाहा भयो। वारदातमा अरूको संलग्नता छैन। वारदातमा प्रयोग भएको दाप सहितको बामफोक मेरो घरको हो। आत्मरक्षाको लागी खुकुरी प्रहार गर्दा घटना घटन गएको हुँदा आरोपित कसूरबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले अदालतमा गरेको बयान।

वारदातका दिन दिउसो विरबहादुरको विवाहमा तयार गरेको मासु दिलकुमार साम्राले चोरेर खाएको कुरा स्थानीय मानबहादुरले थाहा पाएपछि मानबहादुरले उसलाई सम्झाउदा त को होस् भनी कुटन खोजेकोले मैले किन त्यसो गरेको भन्दा मलाई पनि घचेटेकाले रिसमा एक थप्पड हाने। पछि दिलकुमारले अरू साथीहरू पनि लिएर आएको थाहा पाएपछि हामी मोतिलालको घरमा गएर बसेका थियौं। उ र उसका साथी मोतिलालको घरमा गई हामीलाई बन्दुक देखाएपछि झगडा नगर्न पुस्कर अन्छडवोले सम्झाउदा पनि नसम्झी बन्दुक फायर गर्दा राजेन्द्रप्रसादको तालुमा लाग्यो। राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो विवाह घरतर्फ लागे। पुस्कर पछाडीको ढोकाबाट भागे। दिलकुमारका साथीले ढुंगा मुडा गर्न थाले। म भागेर ठूलो ढुंगामा लुकेको थिए। दिलकुमार मकैबारी तिर भागे। पछि पुस्करलाई भुवानीप्रसादले ढुंगा र खुकुरी प्रहार गरेको र मृतकले पुन प्रहार गर्न खोजेको खुकुरीले २।३ पटक टाउकामा हाने भन्दै पुस्कर अन्छडवो म लुकेको ठाउँमा रगतपच्छे भएर आएका थिए। घाईते भएका पुस्कर र राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई भोलिपल्ट उपचार गराउन लगेको समयमा भुवानीप्रसादको मृत्यु भएको थाहा भयो। मैले मृतकलाई खुकुरी प्रहार गरेको होइन। पुस्कर अन्छडवोको कर्तव्यले मृतकको मृत्यु भएको हो भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोले अदालतमा गरेको बयान।

मौकामा कागज गर्ने सन्तकुमार अन्छडवो, खानतलासी मुचुल्काका मानिस मोतिलाल अन्छडवो, घटना विवरण लेखाउने महाशेर लिम्बु, प्रदीप लिम्बु, जाहेरवाला

देउप्रसाद लिम्बु र प्रतिवादीहरूका साक्षी नरप्रसाद लिम्बुले गरेको बकपत्र मिसिल सामेल रहेको देखिन्छ ।

प्रतिवादी पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले मृतकलाई मार्नमा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसादको संलग्नता छैन । हामीहरूको मात्र संलग्नता छ भनी बयान गरेको र प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालत समक्ष इन्कारी रहेका समेतका आधार र कारणबाट प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले सफाई पाउने ठहर्छ । प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले खुकुरी प्रहार गरेको स्वीकार गरी बयान गरेको र निजको घरबाट बरामद भएको वामफोक आफ्नै हो भनी सनाखत गरेको, प्रतिवादीहरू उपर किटानी रूपमा परेको जाहेरी दरखास्तलाई समर्थन गरी जाहेरवालाले बकपत्र गरेको अतिरिक्त प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवो अदालतमा इन्कारी रहेतापनि अधिकारप्राप्त अधिकारी समक्ष आफूहरूको कर्तव्यबाट मृतकको मृत्यु भएको कुरा स्वीकार गरी गरेको बयान समेतका सबूद प्रमाणबाट प्रतिवादी पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले आरोपित कसूर गरेको ठहर्छ । सो ठहर्नाले यी प्रतिवादीहरूलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्वसहित जन्मकैद हुन्छ । फरार प्रतिवादी सूर्यप्रसाद अन्छडवोको हकमा अ.वं. १९० नं. बमोजिम मुद्दा मुलतवीमा राखिदिएको छ भन्ने समेत व्यहोराको ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१।१७ को फैसला ।

उक्त फैसलामा चित्त बुझेको छैन । वारदातको दिन मृतकले ढुंगाले हान्दा मेरो मुखमा र खुकुरी प्रहार गर्दा टाउकोमा लागेको कारण म घाइते भएको थिए । त्यसपछि पनि मृतक समेतले घेरा हाली छेकी लखेटी मलाई मार्ने उद्देश्यले खुकुरी हान्न लाग्दा खुकुरी लाग्नबाट जोगिई मेरो ज्यान बचाउन खातिर मृतकको हातबाट खुकुरी खोसी निजलाई नै खुकुरी प्रहार गरेको हो । आत्मरक्षाको लागी खुकुरी प्रहार गरेको हुँदा मैले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको ७ नं. को सुविधा पाउनु पर्नेमा त्यसतर्फ कुनै विवेचना नगरी गरेको शुरू अदालतको फैसला बदर गरी आरोपित कसूरबाट सफाई पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराले प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवो लिम्बुले पुनरावेदन अदालत ईलाममा गरेको पुनरावेदन ।

शुरू अदालतको फैसलामा चित्त बुझेको छैन । मैले मृतक भुवानीप्रसादलाई खुकुरी प्रहार गरेको छैन । खुकुरी बरामद हुन सकेको पनि छैन । प्रहरीमा कागज गर्ने सन्तकुमार र वरामदी खानतलासी मुचुल्काका मोतिलाल अन्छडवोले मृतकसमेतको समूहले मलाई मार्ने उद्देश्यले मोतिलालको घरमा घेरा हालेको अवस्थामा म भाग्न सफल भएको भनी गरेको बकपत्रको कुनै मूल्याङ्कन नगरी जाहेरी दरखास्तलाई प्रमाण मानेको देखिन्छ । त्यसै गरी मौकामा कागज गर्ने मानिसहरूको बकपत्र पनि विरोधाभाषपूर्ण देखिएको छ । विरोधाभाषपूर्ण बकपत्रलाई प्रमाणमा लिई न्याय निरूपण गर्दा फौजदारी न्याय मर्ने र निर्दोष व्यक्तिले सजाय पाउने हुँदा मलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्ने गरेको शुरू अदालतको फैसला प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ को विपरीत हुँदा बदर गरी आरोपित कसूरबाट सफाई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवो लिम्बुले पुनरावेदन अदालत ईलाममा गरेको पुनरावेदन ।

जाहेरवाला देउप्रसाद लिम्बुले किटानी रूपमा जाहेरी दिएको छ । महासेर लिम्बुले वारदातस्थलमा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद पनि थिए र निजले समेत हान ठोक भनेको मैले सुनेको हो, निज समेतको मिलेमतोमा प्रतिवादी गोकर्ण र पुष्कर अन्छडवोले प्रहार गरी मृतकलाई कर्तव्य गरी मारेका हुन भनी मौकामा लेखाई दिएको देखिन्छ । प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद पनि अन्य प्रतिवादीहरूसँगै मृतकलाई लखेटदै गएको भन्ने कुरा मिसिलबाट देखिएको छ । यी प्रतिवादीले अदालत समक्षको इन्कारी बयानलाई अन्य प्रमाणले पुष्ट्याई गर्न सकेको छैन । घटना विवरण कागज गर्ने प्रदीप लिम्बुको कागजबाट समेत प्रतिवादीको वारदातमा संलग्नताको पुष्टि भइरहेको हुँदा सफाई दिने गरी भएको फैसला प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ को विपरीत हुँदा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो लिम्बुलाई पनि अभियोग दावी बमोजिम सजाय गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराले वादी नेपाल सरकारले पुनरावेदन अदालत ईलाममा गरेको पुनरावेदन ।

प्रतिवादीहरू पुष्कर अन्छडवो र गोकर्ण अन्छडवो लिम्बुले अभियोग दावीको कसूर गरेको ठहर्‍याई निजहरूलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धीको महलको १३(१) नं.बमोजिम

सर्वस्वसहित जन्मकैद र प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई सफाई दिने ठहर्‍याई ताप्लेजुड जिल्ला अदालतको मिति २०६९।१।१७ को फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्‍छ। पुनरावेदकहरू पुष्कर अन्छडवो तथा गोकर्ण अन्छडवोलाई सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने देखिँदा निजहरूलाई मुलुकी ऐन अ.बं.१८८ नं. बमोजिम जनही कैद वर्ष १२ (बाह्र) सजाय हुन उपयुक्त हुने हुँदा साधक जाँचको लागि सर्वोच्च अदालतमा जाहेर गर्नु भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत ईलामबाट मिति २०७०।२।२८ मा भएको फैसला।

भुवानीप्रसाद लिम्बुको मृत्यु हुनमा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो समेतले बचन दिएपछि प्रतिवादीहरू पुष्कर अन्छडवो र गोकर्ण अन्छडवोले खुकुरी र वामफोक प्रहार गरेको भन्ने कुरा घटना विवरण लेखाउने मानिसहरूको भनाईबाट स्पष्ट हुन्छ। मोतिलालको भनाई एवं कागजबाट पनि राजेन्द्रप्रसाद वारदातस्थलमा उपस्थित रहेको नै देखिन्छ। प्रतिवादीले आफू पनि वारदातस्थलमा गई झगडा नगर्न सम्झाएका भनी बयान गरेका छन। निज उपरको अभियोग दावी पनि खुकुरी प्रहार गरेको भन्ने होइन। निजले अन्य प्रतिवादीहरूलाई हान ठोक भनेर बचन दिएको भन्ने हो। हान ठोक भनेर बचन दिए अनुसार अन्य प्रतिवादीहरूले खुकुरी र वामफोक समेतको प्रयोग गरेको कारणले मृतकको मृत्यु भएको अवस्थामा बचन दिनेलाई कसूरबाट उन्मुक्ति दिन मिल्दैन। वारदातमा संलग्नता छैन भनी अरू प्रतिवादीले गरेको बयान मात्र सफाईको आधार हुन नसक्ने हुँदा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई आरोपित कसूरमा सजाय हुनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको पुनरावेदन पत्र।

मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम कसूरदार ठहर हुन संलग्न व्यक्तिको अपराधिक मनसाय रहेको हुनुपर्दछ। अपराधिक मनसाय पनि छैन, योजना पनि छैन । तर पनि वारदात हुन्छ भने त्यसबेला वारदातको प्रकृति र संलग्नतालाई हेरिनु पर्दछ। वारदात आकास्मिक घटना थियो। किनभने वारदातको दिन गाउँमा विवाह समारोह हुनु, विवाहमा आएका दिलकुमारले मासु चोरेर खानु, वादविवाद झगडा गर्नु, मदतका लागि अन्य मानिसहरू बोलाउनु, ती मानिसहरू आउनु, रातिको

समयमा बसिरहेको घर घेरा हाली बन्दुक फायर गर्दै ढुंगामुढा गर्नु र निजहरूले हानेको ढुंगाले मेरो ओठमा लाग्नु जस्ता घटनासँग सम्बन्धित कुराले त्यो घटना आकस्मिक थियो। मृतकले मलाई मार्नेसम्मले खुकुरी प्रहार गरेको थियो। निजले प्रहार गरेको खुकुरी मैले खोसेर उसलाई प्रहार गर्न नसकेको भए मेरो ज्यान जोखिममा थियो। तसर्थ मैले ज्यान बचाउनको खातिर खुकुरी प्रहार गर्दा मृतकको मृत्यु भएको वारदात आत्मरक्षाको वारदात हुँदा मैले आरोपित कसूरबाट सफाई पाउनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले यस अदालतमा गरेको पुनरावेदन।

मैले मृतकलाई कुनै हतियार प्रयोग गरेको छैन। अभियोग दावीमा मैले खुकुरी प्रहार गरेको भनेको भएतापनि सो खुकुरी बरामद भई प्रमाणमा आएको देखिदैन। उक्त वारदातमा पुस्कर अन्छडवोको संलग्नता रहेको र निजले आत्मरक्षाको लागी खुकुरी प्रहार गरेको कारणले मृतकको मृत्यु भएको कुरा स्वीकार गरेको अवस्थामा मेरो पनि संलग्नता देखाई कसूरदार कायम गरेको पुनरावेदन अदालत इलामको फैसला फौजदारी न्यायको सर्वमान्य सिद्धान्तको विपरीत भई त्रुटीपूर्ण हुँदा बदर गरी सफाई पाऊँ भन्ने समेत व्यहोराले प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोले यस अदालतमा गरेको पुनरावेदन।

पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०७०।१०।५, च.नं. २१०७ को पत्र अनुसार प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोको हकमा साधक जाँचको लेखि आएको पत्र मिसिल सामेल रहेको देखिन्छ।

नियमबमोजिम दैनिक पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको मिसिल संलग्न सक्कल कागजातहरूको अध्ययन गरी पुनरावेदक वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट उपस्थित विद्वान उपन्यायाधिवक्ता श्री चन्द्रबहादुर सापकोटाले प्रतिवादीहरू गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोको हकमा नेपाल सरकार तर्फबाट पुनरावेदन परेको छैन। प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोको हकमा प्रस्तुत पुनरावेदन गरिएको हो। निज प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो वारदातस्थलमा उपस्थित भई आफ्ना छोरा समेतलाई मृतकलाई हान ठोक भनेर बचन दिने व्यक्ति हुन। मौकामा वारदातमा उपस्थित भएका मानिसहरूले पनि राजेन्द्रप्रसादले हान ठोक भनेर बचन दिएको भनी लेखाएका छन। निज स्वयं पनि वारदातस्थलमा उपस्थित

रहेको कुरामा सावित छैन। अन्य प्रतिवादीहरूले यी प्रतिवादी संलग्नता छैन भनी गरेको बयान निर्दोषिता देखाउनु खोज्नु मात्र हो। मिसिल संलग्न प्रमाण कागजबाट यी प्रतिवादीले दिएको बचनको कारण अन्य प्रतिवादीले खुकुरी एवं वामफोक प्रहार गर्दा मृतकको मृत्यु भएको हुँदा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई पनि आरोपित कसूरमा सजाय हुनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

प्रतिवादी पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोको तर्फबाट उपस्थित विद्वान् अधिवक्ता श्री बलराम भट्टराईले मिति २०६८।२।१४ गतेका दिन भुवानीप्रसाद लिम्बुको मृत्यु भएको देखिन्छ। तर निजको मृत्युमा मेरो पक्ष प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोको संलग्नता छैन भने प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले मृतकले प्रहार गरेको खुकुरी समेतबाट आफ्नो ज्यान बचाउन खातिर मृतकको हातमा भएको खुकुरी खोसी उसैलाई प्रहार गर्दा निजलाई लाग्न गएको हो। प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले खुकुरी खोसी उसैलाई प्रहार नगरेको भए रातको समयमा पुस्करको ज्यान जोखिममा पर्ने थियो। ज्यान जोखिममा परेको समयमा ज्यान जोगाउन प्रयास गरेको कारणले मृतकको ज्यान मरेको हुँदा पुस्कर अन्छडवोले मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको ७ नं. को कानूनी सुविधा पाउनु पर्दछ।

प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवो घटनामा संलग्न रहेको देखिदैन। प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले गरेको बयान समेतबाट उक्त वारदात पुस्कर अन्छडवोले आत्मरक्षाको लागि खुकुरी चलाउदा भएको भन्ने कुरा देखिएको छ। यी प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवो उपर खुकुरी प्रहार गरेको अभियोग लागेकोमा खुकुरी बरामद हुन पनि सकेको छैन। यसरी पुस्कर अन्छडवोले आत्मरक्षाको लागि प्रयास गर्दा मृतकको ज्यान मरेको देखिएको र गोकर्णको संलग्नता नदेखिएको हुँदा पुनरावेदन अदालतको फैसला बदर गरी पुनरावेदन जिकिर बमोजिम गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको बहस प्रस्तुत गर्नु भयो।

विद्वान कानून व्यवसायीले गर्नु भएको उल्लिखित बहस समेत सुनी पुनरावेदन अदालत ईलामको मिति २०७०।२।२८ को फैसला मिलेको छ, छैन? वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्छ, सक्दैन? भन्ने सम्बन्धमा निर्णय दिनुपर्ने देखियो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा मृतक भुवानीप्रसाद लिम्बुको मृत्यु प्रतिवादीहरूको कर्तव्यबाट भएको देखिँदा प्रतिवादीहरू गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम र प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई ऐ. १३(४) नं. बमोजिम सजाय गरी पाउ भनी वादी नेपाल सरकारको तर्फबाट अभियोग पत्र पेश भएको प्रस्तुत मुद्दामा शुरू अदालतले प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसादलाई सफाई, प्रतिवादी पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोलाई आरोपित कसूरमा सजाय हुने ठहर्‍याई गरेको फैसला पुनरावेदन अदालत इलामबाट पनि सदर भएपछि वादी नेपाल सरकार र प्रतिवादी पुस्कर एवं गोकर्ण अन्छडवोले पुनरावेदन अदालतको फैसलामा चित्त नबुझाई यस अदालतमा प्रस्तुत पुनरावेदनहरू गरेका देखिन्छन्।

शुरू जिल्ला अदालतबाट प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवो र गोकर्ण अन्छडवोलाई मिति २०६९।१।१७ मा ज्यान सम्बन्धी महलको १३(१) नं. बमोजिम सर्वस्व सहित जन्मकैद सजाय हुने गरी गरेको फैसला मनासिव ठहर्‍याई मुलुकी ऐन अ. वं. १८८ नं. बमोजिम प्रतिवादीहरूलाई १२ वर्ष कैद सजाय गर्न उचित हुने भनी राय प्रकट गरी मिति २०७०।२।२८ मा पुनरावेदन अदालत इलामबाट साधक जाहेरी फैसला भए बमोजिम पुनरावेदन अदालत इलामको मिति २०७०।१०।५, च.नं. २१०७ को पत्र मार्फत प्रतिवादीहरूको हकमा साधक जाँचको लागी लेखी आएको समेत देखिएता पनि प्रतिवादीहरूको यस अदालतमा पुनरावेदन परेको देखिँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १० बमोजिम पुनरावेदनको रोहबाट इन्साफ गर्नुपर्ने देखिन आयो।

भुवानीप्रसाद लिम्बुलाई मिति २०६८।२।१४ गते प्रतिवादीहरू राजेन्द्रप्रसाद, पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवो लिम्बु समेतले कर्तव्य गरी मारी भीरबाट फ्यालेको हुँदा प्रतिवादीहरूलाई कारवाही गरी पाउँ भनी देउप्रसाद लिम्बुले जिल्ला प्रहरी कार्यालय ताप्लेजुङमा दिएको जाहेरीबाट उठान भएको प्रस्तुत मुद्दामा मिति २०६८।२।१४ गतेका दिन मृतक भुवानीप्रसादको मृत्यु भएको कुरा प्रतिवादीहरूको बयान, मौकामा कागज गर्नेहरूको भनाई, मृतकको टाउकोमा चोट लागेको कारण टाउको भित्र रगत जम्न गई मृत्यु भएको भन्ने उल्लेख भई घटनास्थल लाश जाँच मुचुल्कामा मृतकको टाउकोमा ४

इन्च लामो काटिएको र दायाँ हातको कान्छी औला समेतको ४ वटा औला काटी हड्डी छिनेको अवस्थामा लाश फेला परेको भन्ने समेतका मिसिल संलग्न तथ्यगत सबुद प्रमाणबाट भुवानीप्रसाद लिम्बुको मृत्यु कर्तव्यबाट भएको देखिन आयो।

मृतकको मृत्यु सम्बन्धमा प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोको संलग्नता छ, छैन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा वादी नेपाल सरकारले राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो समेतले मृतकलाई मार्नमा बचन दिएको हुँदा निजलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३ (४) बमोजिम सजाय हुन माग दावी लिई पुनरावेदन जिकिर लिएको देखिन्छ । प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो आफूले वारदातमा बचन दिएको कुरामा अधिकारप्राप्त अधिकारी र अदालतसमक्ष इन्कारी रहेको देखिन्छ । प्रतिवादी गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोले पनि राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोको संलग्नता नरहेको भनी बयान गरेको देखिन्छ । प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २५ बमोजिम कसूर प्रमाणित गर्ने भार वादी नेपाल सरकारको हो । वादी नेपाल सरकारले मौकामा प्रदीप र महाशेर लिम्बुले यी प्रतिवादीले वारदातस्थलमा उपस्थित भई बचन दिएको भनी लेखाएको घटना विवरण कागजलाई मुख्य प्रमाणको रूपमा पेश गरेको देखिन्छ । सो भन्दा बाहेक अन्य कुनै प्रमाण पेश गर्न सकेको देखिँदैन । यी प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद झगडा हुँदै गर्दा मोतिलालको घरमा उपस्थित भई झगडा नगर्न सबैलाई सम्झाएकोसम्म देखिन्छ । त्यसपछि निज प्रतिवादी विवाह घरमा नै आएको देखिन्छ ।

मौकामा राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले बचन दिए पछि प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले खुकुरी लगायतका हतियार प्रहार गरेको भनी लेखाउने महाशेर लिम्बुले अदालतमा राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोले बचन दिएको कारण भुवानीप्रसाद लिम्बुको मृत्यु भएको होईन भन्ने व्यहोराले बकपत्र गरेको देखिन्छ भने प्रदीप लिम्बुले पनि मौकामा सोही व्यहोराले कसूरदार देखाई लेखाएकोमा अदालतमा बकपत्र गर्दा आफू वारदात हुँदा वारदातस्थलमा नभई विवाहघरमा थिए भनेको देखिन्छ । यसरी प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो विरुद्धका प्रमाण भनी पेश भएका महाशेर र प्रदीप लिम्बुको भनाई नै आपसमा फरक फरक र विरोधाभाषपूर्ण भएबाट नै राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवो उपरको अभियोग दावी खम्बीर हुन सक्ने देखिएन । अभियोग दावी पुष्टि गर्ने ठोस र बस्तुनिष्ठ प्रमाणको अभावमा

राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई सफाई दिने गरी भएको शुरू फैसला र सो फैसलालाई सदर गरेको पुनरावेदन ईलामको फैसलालाई अन्यथा गरिरहनु परेन ।

प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोको हकमा विचार गर्दा प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले ज्यान बचाउनको लागि ज्यान मारेको हुँदा मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको ७ नं. को सुविधा पाउनु पर्दछ भन्ने समेत व्यहोराले पुनरावेदन जिकिर लिएको देखिन्छ । उक्त ७ नं. को देहाय १ नं. मा कसैले हात हतियार लिई वा नलिई आफ्नो ज्यान लिनासम्मको जोरजुलूम गर्न लागेकोमा त्यस्तालाई पक्राउ गर्न वा गुहार मद्दत माग्न नसकिने वा मागे पनि बखतमा मद्दत पुग्न नसक्ने वा त्यस्ताको पन्जाबाट भागी उम्की आफ्नो ज्यान बचाउन समेत फूसित नपाउने अवस्थामा आफूले केही नगरे आफ्नो ज्यान रहँदैन भन्ने पूरा विश्वास भै ज्यान बचाउनका खातिर उसै मौकामा केही गर्दा सो जुलुमीको ज्यान मरेमा ज्यानमाराको बात लाग्दैन भन्ने कानूनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ ।

उक्त कानूनी व्यवस्था अनुसार आत्मरक्षा गर्न पाउने भनी अरूको ज्यान आफ्नो अनुकूल हुने गरी लिन पाइने होइन, अपितु वास्तवमा नै आफ्नो ज्यान बचाउनको खातिर अन्तिम विकल्पको रूपमा हतियार समेतका अन्य साधन उठाई आफ्नो ज्यान जोखिममा पार्ने माथि प्रहार गरेको हुनु पर्दछ । त्यसमा पनि आफ्नो ज्यान जोखिममा पार्ने जुलुमीले जोरजुलुम गर्न लाग्दा पक्राउ गर्न, गुहार मद्दत माग्न नसकिने वा मागे पनि समयमा मद्दत पुग्न नसकी जुलुमीको पन्जाबाट उम्की आफ्नो ज्यान बचाउन केही उपाय नगरी नहुने विश्वास भई उसै मौकामा ज्यान मारेमा बात लाग्दैन ।

प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा २७ बमोजिम आत्मरक्षाको जिकिर प्रमाणित गर्ने भार यी पुनरावेदक प्रतिवादीमा निहित रहेको देखिन्छ । मौकामा बयान गर्दा आत्मरक्षाको जिकिर लिन नसकेका प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले अदालतमा आत्मरक्षाको जिकिर लिएको देखिन्छ । मिसिल संलग्न रहेका बयान तथा मौकामा तयार भएका घटना विवरण कागजमा वारदातको दिन स्थानिय विरबहादुर लिम्बुको विवाह समारोहमा यी पुनरावेदक, मानबहादुर र दिलकुमार साम्रा लगायतका मानिसहरू आएको देखिन्छ । दिउसो दिलकुमार र मानबहादुर बीच भनाभन भएको समयमा प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोले

दिलकुमार साम्रालाई एक लात्ती र एक झापट हानेको कारण दिलकुमारले आफ्ना समर्थक मानिसहरू बोलाई मृतक भुवानीप्रसाद समेतका मानिसहरू वारदातस्थलमा आएपछि सोही दिन दिउसोको रीस ईवी समेतको कारण यी पुनरावेदक समेत मोतिलाल लिम्बुको घरमा तास खेलेको हेरी बसिरहेको समयमा दिलकुमार र मृतक समेतका मानिसले मोतिलालको घर घेरा हाली झगडा, वादविवाद गर्ने, बन्दुक फायर गर्ने र ढुंगा मुडा गर्ने लगायतका अवाञ्छित क्रियाकलाप गरेको देखिन्छ ।

घटना प्रकृति तथा घटना विवरण हेर्दा दिउसो भएको वादविवाद र झगडाको कारण राति बदला लिने नियतले वातावरण अशान्त भई वारदात भएको देखिन्छ । मृतक समेतले मोतिलालको घर घेरा हालेको समयमा घरबाहिर निस्केर भागदै गरेका यी पुनरावेदक प्रतिवादीलाई मोतिलालको घर छेउमै रहेको सुगुरको खोरमा पुग्दा भुवानीप्रसादले ढुंगा र खुकुरी प्रहार गर्दा प्रतिवादी घाइते भएको देखिन्छ । यी पुनरावेदक प्रतिवादीलाई ढुंगा तथा खुकुरी प्रहार गरेपछि भुवानीप्रसाद सोही स्थानमा रही घेरा हाली परिवन्द पारी यी प्रतिवादीले जिकिर लिए जस्तो ज्यान जोखिममा पारेको देखिँदैन । तत्काल परिवन्दमा पारी ज्यान जोखिममा पर्ने अवस्था आएको भएपनि विवाह समारोहमा भेला भएका धेरै मानिसहरू उपस्थित भएका हुँदा हार गुहार, मदत माग्न र मदतगारहरू तुरुन्तै आउन सक्ने अवस्था देखिन्छ । तर हार गुहार गरी मदत मागेको देखिँदैन । मृतक मकैबारीमा हामफाली भागदै गरेको अवस्थामा यी पुनरावेदक समेत भई लखेट्दै गई जोखिमी हतियारले प्रहार गरेको र सोही चोटको कारण मृतकको मृत्यु भएको देखिन्छ ।

प्रतिवादी पुस्करले मौकामा आफूले बामफोकले मृतकलाई प्रहार गरेको भनी बयान गरेको देखिन्छ । निजले बयानमा देखाएबमोजिम सो बामफोक निजकै घरबाट वरामद भै सनाखत समेत गरेको देखिन्छ । तर यी पुनरावेदकले अदालतमा मृतककै खुकुरी खोसी प्रहार गरेको भनी विरोधाभाषपूर्ण र असंगत बयान गरेको देखिन्छ । मौकामा बामफोकले प्रहार गरेको भनेकोमा अदालतमा खुकुरीले प्रहार गरेको भनी बयान गर्नुको खास कारण पनि देखिएको छैन । आफै हाम फालेर भागदै गरेको व्यक्तिबाट ज्यान जोखिममा परेको भन्नु प्रतिवादीको आत्मसन्तुष्टि बाहेक केही होईन । घटनाक्रम र सिलसिला हेर्दा वारदात

अचानक भएको देखिदैन । यसरी प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले मौकामा आत्मरक्षाको जिकिर लिन नसकेको र प्रतिवादीले आफ्नो ज्यान बचाउन खातिर ज्यान मारेको भनी लिएको पुनरावेदन जिकिर विरोधाभाषपूर्ण भई तथ्यसम्मत देखिएन । अतः उक्त वारदात आत्मरक्षाको लागि भएको नदेखिँदा पुनरावेदक प्रतिवादीको पुनरावेदन जिकिरसँग सहमत हुन सकिएन ।

पुनरावेदक प्रतिवादी गोकर्ण र पुस्कर अन्छडवोले आरोपित कसूर गरेको हो, होईन भन्ने सम्बन्धमा विचार गर्दा मौकामा प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोले मृतकलाई आफूले बामफोकले र प्रतिवादी गोकर्णले खुकुरीले प्रहार गरेको भनी कसूरलाई स्वीकार गरी बयान गरेको देखिन्छ भने अदालतमा पुनरावेदक प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोले म वारदतस्थलमा थिईन । म संलग्न रहेको छैन । पुस्कर अन्छडवोले कर्तव्य गरेको भनी पुस्करलाई कसूरदार देखाई बयान गरेको देखिन्छ । पुस्कर अन्छडवोले पनि आफ्नो मात्र कर्तव्यले मृतकको मृत्यु भएको भनी बयान गरेको देखिँदा निजको हकमा थप विवेचना गरी रहन परेन । प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोले अधिकारप्राप्त अधिकारीसमक्ष मोतिलालको घर छेउको सुगुरको खोरमा पुस्करलाई भुवानीप्रसादले आक्रमण गरेपछि भुवानीप्रसाद भाग्दै गर्दा लखेट्दै गई मकैबारीमा भेटी मैले खुकुरीले हान्दा हातमा लाग्यो, पुस्करले बामफोकले हान्दा टाउकोमा लाग्यो भनी गरेको बयान अन्यथा हुन सकेको छैन । बरू सो बयान मिति २०६८।२।२३ को शव परीक्षण प्रतिवेदनमा मृतकको मृत्युको कारण टाउकोमा चोट लागी रगत जमेको कारण भएको भन्ने उल्लेख भएको र घटनास्थल लाश जाँच मुचुल्कामा पनि टाउकोमा ४ इन्च लामो काटिएको र दाया हातको कान्छी औला समेत ४ वटा औला काटी हड्डी छिनेको अवस्थामा मृत लाश फेला परेको भन्ने उल्लेख भएबाट प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवोको बयान तथ्यसम्मत नभई खण्डित हुन आयो ।

महाशेर र प्रदीप लिम्बुले मौकामा आफ्नो व्यहोरामा प्रतिवादी गोकर्ण अन्छडवो समेतले भुवानीप्रसाद लिम्बुलाई खुकुरी समेतका हतियार प्रहार गरेको भनी लेखाएको देखिन्छ । जाहेरवाला देउप्रसादले पनि गोकर्ण अन्छडवो समेतले भुवानीप्रसादलाई कर्तव्य गरेको भनी लेखाएको देखिन्छ । मौकामा कागज गर्ने मोतिलालले मिति २०६८।३।२

गते यी प्रतिवादीहरूले प्रहार गरेको चोट पीरबाट मृतकको मृत्यु भएको भनी लेखाएकोमा अदालतमा निजले मिति २०६८।३।२ को व्यहोरा मैले भनेबमोजिम लेखिएको हो भनी बकपत्र गरेको देखिन्छ भने महाशेर, प्रदीप, र जाहेरवाला देउप्रसाद लिम्बुले अदालतमा साक्षी सरह उपस्थित भई मौकाको आफ्नो आफ्नो भनाई समर्थन गरी बकपत्र गरेको देखिन्छ । निजहरूको उक्त बकपत्र प्रमाण ऐन, २०३१ को दफा १८ बमोजिम ठोस र निश्चयात्मक प्रमाणको रूपमा लिन मिल्ने नै देखिन आयो । त्यसकारण यी प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोले आरोपित कसूर गरेको ठहर्छ ।

तसर्थ, माथि उल्लिखित आधार र कारणबाट ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतले प्रतिवादी राजेन्द्रप्रसाद अन्छडवोलाई सफाई र प्रतिवादीहरू गोकर्ण तथा पुस्कर अन्छडवोलाई सर्वस्वसहित जन्मकैद हुने गरी गरेको पुनरावेदन अदालत ईलामबाट मिति २०७०।२।२८ मा भएको फैसला मिलेकै देखिँदा सदर हुने ठहर्छ । पुनरावेदक वादी र पुनरावेदन गर्ने प्रतिवादीहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन ।

पुनरावेदन अदालत ईलामले प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोलाई जनही १२ वर्ष कैद सजाय गर्ने गरी राय प्रकट गरेको सम्बन्धमा विचार गर्दा रातिको समयमा दिलकुमार साम्राले बोलाएका मानिसहरू आई मोतीलालको घरमा तास खेलेको हेरेर बसी रहेका यी पुनरावेदक प्रतिवादीहरूलाई घेरा हाली बन्दुक र ढुंगा मुडा यत्रतत्र प्रहार गरी झगडा समेतका कारण वातावरण अशान्त भएको समयमा मृतकले पुस्कर अन्छडवोलाई पहिले खुकुरी प्रहार गरेको देखिन्छ । सो कुरालाई वादी नेपाल सरकारले पनि अभियोग दावीमा स्वीकार गरेको छ । वारदातमा प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवोको टाउकोमा चोट लागेको कुरा मिसिल संलग्न केशफारमबाट देखिन्छ । यसरी वरदातको यस्तो अवस्था र पुनरावेदक प्रतिवादी पुस्कर अन्छडवो घाईते भएको पीडा रही रहेको, प्रतिवादीहरू कलिलो उमेरका भएका समेतका कुरालाई मध्यनजर राखी विचार गर्दा प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्छडवोलाई मुलुकी ऐन ज्यान सम्बन्धी महलको १३(१) बमोजिमको सर्वस्वसहित जन्मकैदको सजाय गर्दा चर्को पर्ने र १२ वर्षको सजाय निर्धारण गर्दा पनि

ऐनको मनसाय पूरा हुने देखिएकोले प्रतिवादीहरू पुस्कर र गोकर्ण अन्ध्रडवोलाई मुलुकी ऐन अ.व. १८८ नं. बमोजिम १२ वर्ष कैद सजाय गर्न मनासिब देखिँदा पुनरावेदन अदालत ईलामले प्रकट गरेको राय पनि सदर हुने ठहर्छ । अरूमा तपसील बमोजिम गर्नु ।

तपसील

माथि इन्साफ खण्डमा लेखिए बमोजिम पुनरावेदक प्रतिवादीहरू पुस्कर अन्ध्रडवो र गोकर्ण अन्ध्रडवोलाई १२ वर्ष कैद सजाय हुने ठहरी फैसला भएको हुँदा शुरू जिल्ला अदालतको फैसलाको तपसील खण्डको देहाय १ नं. को सर्वस्वसहित जन्मकैदको लगत संशोधन गरी प्रतिवादीहरूलाई जनही १२ वर्षको कैद सजाय हुने लगत राखी प्रतिवादीहरू हिरासतमा बसेको मितिदेखि उक्त कैद सजाय असूल गरी मिति २०८०।२।१५ गते थुनामुक्त गरी दिनु भनी ताप्लेजुङ जिल्ला अदालतमा लेखी पठाउनु.....१

प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु.....२

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- भीमबहादुर निरौला

कम्प्युटर:- गीता घिमिरे (गिरी)

ईति सम्बत् २०७२ साल भाद्र महिना ७ गते रोज २ शुभम्..... ।